

Redegørelse afgivet af udenrigsminister (Lars Løkke Rasmussen) den 11. oktober 2024

Redegørelse

om

Arktisk redegørelse

(Skriftlig redegørelse)

1. INDLEDNING

Formålet med redegørelsen er at orientere Folketinget om Kongeriget Danmarks konkrete indsatser i Arktis med særligt fokus på de vigtigste begivenheder og resultater i forhold til det internationale arktiske samarbejde i det forangne år. Redegørelsen fungerede indtil 2021 som afrapportering på Kongerigets Arktiske Strategi 2011-2020. Der foreligger endnu ikke en ny fælles Arktis-strategi for Kongeriget.

Efter færdiggørelsen af Grønlands udenrigs-, sikkerheds- og forsvarspolitiske strategi i februar 2024 (Færøerne offentliggjorde en opdateret arktisk politik i foråret 2024) er arbejdet med et opdateret grundlag for hele Kongerigets Arktis-politik igangsat, med det mål at opnå enighed om en fælles tilgang, inden Kongeriget overtager formandskabet for Arktisk Råd i maj 2025.

Aktiviteter, der relaterer sig til forholdet mellem Danmark og henholdsvis Grønland og Færøerne, behandles i regeringens årlige redegørelse om rigsfællesskabet (R10/2024). Der er samtidig taget højde for, at regeringens redegørelse om det nordiske samarbejde (R4/2023) også behandler emner, der har relation til samarbejdet i Arktis.

1.1 Den generelle udvikling i Arktis

Ruslands invasion af Ukraine den 24. februar 2022 ændrede grundlæggende forudsætningerne for det internationale samarbejde om Arktis. Umiddelbart efter invasionen besluttede de syv ligesindede arktiske stater (alle Arktisk Råds medlemsstater bortset fra Rusland) at sætte samarbejdet i Arktisk Råd på pause. I maj 2023 overgik formandskabet for Arktisk Råd fra Rusland til Norge. I februar 2024 blev der opnået enighed om at genoptage virtuelle møder i de seks tekniske arbejdsgrupper under Arktisk Råd. Samarbejdet på politisk niveau og den fysiske mødeaktivitet i arbejdsgrupperne er således fortsat sat på pause.

Den spændte situation i forhold til Rusland påvirker også sikkerhedsdynamikkerne i Arktis. Med finsk og svensk NATO-medlemskab er syv ud af otte arktiske stater medlemmer af NATO. Rusland svækkes militært som konsekvens af krigen i Ukraine, men Ruslands militære styrker i Arktis er fortsat i høj grad intakte. Samlet set gør situationen Rusland til en mere uforudsigelig aktør – også i Arktis. Endvidere er det muligt, at Rusland og Kina i lyset af udviklingen fremover vil samarbejde militært i Arktis. De to lande indgik i april 2023 en aftale om styrket kystvagtssamarbejde i regionen.

Rusland har gennem en længere periode udbygget sine militære kapaciteter i Arktis. Udbygningen vurderes at have defensiv karakter, men rummer i stigende grad elementer, der kan anvendes i offensive operationer. Samtidig er der en generelt øget militær aktivitet i Arktis fra Rusland og fra Vesten. Det sikkerhedspolitiske klima i regionen bliver hermed mere ustabil. Ambitionen om lavspænding, og at konflikter med oprindelse andre steder i verden ikke kommer til at udspille sig i Arktis, er dermed stadig under pres, men forbliver sammen med principperne i Ilulissat-erklæringen om fred, dialog og samarbejde inden for gældende internationale spilleregler hjørnestenen i Kongerigets Arktis-politik.

NATO har i lyset af den sikkerhedspolitiske udvikling øget sin opmærksomhed på Arktis. NATO's strategiske koncept fra 2022 slår fast, at Ruslands evne til at forstyrre de allieredes forstærknings- og forsyningslinjer i 'Det Høje Nord' og den frie sejlads over Nordatlanten udgør en strategisk udfordring for Alliancen.

Kongeriget forholder sig løbende sammen med vores allierede til den nye dynamik og sikkerheden i regionen. Danmark vil med forsvarsforliget 2024-2033 i samarbejde med Grønland og Færøerne forbedre overvågningen og suverænitethåndhævelsen i Arktis og Nordatlanten samt understøtte nære allieredes og NATO's opgaveløsning i regionen. Samtidig er samarbejdet mellem Grønland, Færøerne

og Danmark styrket bl.a. gennem det Udenrigs-, Sikkerheds- og Forsvarspolitiske Kontaktudvalg.

Der har gennem en årrække været en stigende international interesse for Arktis. Interessen består uanset konsekvenserne af krigen i Ukraine og understreger, at der trods disse konsekvenser er et stærkt behov for internationalt samarbejde. Temperaturen i Arktis stiger nu mere end fire gange hurtigere end det globale gennemsnit. Stigninger, som allerede er særdeles mærkbare for økosystemer og biodiversitet, og som i højere og højere grad påvirker arktiske samfund og oprindelige folk med deraf følgende store krav til tilpasningsevne. Gennem de senere år er forhold som smeltning af permafrost og naturbrande blevet mere hyppige fænomener. Klimaforandringer gør samtidig Arktis mere tilgængelig. Det skaber kommercielle muligheder, bl.a. nye sejlruter og udvinding af råstoffer. Disse nye muligheder kan have negative følgevirkninger bl.a. i forhold til det arktiske miljø samt øget behov for søredning (Search and Rescue).

2. INTERNATIONALT SAMARBEJDE OM ARKTIS

2.1 Arktisk Råd

Den russiske invasion af Ukraine den 24. februar 2022 satte en brat stopper for samarbejdet i Arktisk Råd med den nødvendige beslutning om at sætte samarbejdet på pause. Siden er der taget begrænsede skridt i forhold til at åbne op for dele af projektsamarbejdet, hvor Rusland ikke deltager.

Det lykkedes at overdrage Arktisk Råd formandskabet fra Rusland til Norge på et virtuelt møde i Arktisk Råd den 11. maj 2023 med deltagelse af alle otte stater og repræsentanter for de seks oprindelige folk. Under det norske formandskab er der løbende taget stilling til mulighederne for at udvide samarbejdet i Arktisk Råd med henblik på at sikre organisationens levedygtighed. I februar 2024 blev der opnået enighed om at genoptage virtuelle møder i de seks tekniske arbejdsgrupper.

Arktisk Råd har siden sin oprettelse i 1996 udfyldt en vigtig rolle som det primære forum for det internationale samarbejde i Arktis. Dette gælder ikke mindst for befolkningen i Arktis, herunder de oprindelige folks organisationer, som bl.a. er involveret i Arktisk Råds projektsamarbejde om emner af betydning for indbyggerne i Arktis. Hertil kommer det anerkendte arbejde med at kortlægge klimaforandringer og deres påvirkning af Arktis (benyttes bl.a. i rapporter fra Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC)) og implementering af den regionale handlingsplan vedr. marint affald, herunder plastik.

Kongeriget overtager formandskabet for Arktisk Råd efter Norge i maj 2025.

2.2 Forebyggelse af ureguleret fiskeri i Det Arktiske Ocean

Sammen med Canada, EU, Island, Japan, Kina, Norge, Rusland, Sydkorea og USA har Kongeriget Danmark, for så vidt angår Grønland og Færøerne, indgået en internationalt

bindende aftale, som skal sikre, at der ikke fiskes i det internationale højsøområde i det Arktiske Ocean, før der er tilstrækkeligt videnskabeligt grundlag for et bæredygtigt fiskeri. Aftalen blev indgået i oktober 2018 og trådte i kraft den 25. juni 2021. Som led i aftalens implementering har parterne etableret et videnskabeligt samarbejde, herunder programmet Joint Program of Scientific Research and Monitoring (JPSRM). Dette program skal levere videnskabelig rådgivning til aftaleparterne, bl.a. med deltagelse af oprindelige folk og med inddragelse af oprindelige folks viden og lokal viden. Som minimum skal der hvert andet år afholdes et møde i COP (Conference of the Parties), men i implementeringsfasen er disse møder dog hyppigere. Sydkorea var vært ved COP1 i november 2022, COP2 i juni 2023 og COP3 i juni 2024. I juni 2025 er Norge vært for COP4. Herudover mødes aftaleparterne løbende i arbejdsgrupper.

2.3 EU

Europa-Kommissionen og EU's Fælles Udenrigstjeneste offentliggjorde den 13. oktober 2021 en fælles meddelelse om prioriteterne for EU's fremtidige Arktis-politik. Politikken spiller bl.a. sammen med implementeringen af EU's Green Deal og opfyldelsen af EU's forordning om kritiske råstoffer. Som led i sidstnævnte underskrev EU og Grønland i november 2023 et aftalememorandum om et strategisk partnerskab om værdikæder for bæredygtige råstoffer.

Et konkret udkomme af den fælles meddelelse var desuden åbning af Europa-Kommissionens kontor i Nuuk i marts 2024. Åbningen af kontoret er et element i styrkelsen af samarbejdet med EU. Kontoret skal understøtte det aktuelle samarbejde i forhold til EU's budgetstøtte inden for uddannelse og grøn vækst og identificere nye samarbejdsmuligheder med Grønland.

En drøftelse af EU's Arktis-politik i Rådet udestår fortsat i lyset af Ruslands invasion af Ukraine.

2.4 Arktisk samarbejde i nordisk regi

Nordisk Ministerråds arktiske samarbejdsprogram "Et bæredygtigt Arktis" for 2022-2024 har i lighed med tidligere år bæredygtig udvikling som hovedfokus. I 2023 omfattede det arktiske samarbejdsprogram en åben pulje på 7,5 mio. kr. Hertil kommer en (lukket) pulje for politiske prioriteringer på 2 mio. kr. Der blev under den åbne pulje ydet støtte til 22 projekter inden for en bred vifte af områder såsom sundhed, infrastruktur, turisme, miljø og klima. For alle projekterne gælder, at der er tale om en stærk involvering af lokale institutioner. Grønlands Universitet Ilisimatusarfik varetager, i samarbejde med Nordens Institut i Grønland (NAPA), opgaven som forvaltningsorgan for den åbne ansøgningsrunde under det arktiske samarbejdsprogram.

3. SPECIFIKKE INDSATSOMRÅDER

3.1 Forsvarets opgaveløsning i Arktis

Krigen i Ukraine har ikke ændret på Ruslands strategiske mål og militære interesser i Arktis. Regionen er kun blevet vigtigere for Rusland (UDSYN 2023), hvilket også stiller

nye krav til Forsvarets opgaveløsning i Arktis og Nordatlanten. Målet er stadig, at området vedbliver at være et lavspændingsområde. I tæt samarbejde med Færøerne og Grønland vil regeringen med det mål for øje styrke suverænitets håndhævelsen og overvågningen i området.

3.1.1 Forsvarsforlig og aftalen om Arktis-kapacitetspakke

Den 28. juni 2023 blev der indgået et nyt forsvarsforlig for perioden 2024-33. Der er udarbejdet et fælles grundlag mellem Danmark, Færøerne og Grønland for forhold vedrørende Arktis og Nordatlanten i forsvarsforliget. Det fælles grundlag opridser målet om at bevare Arktis og Nordatlanten som lavspændingsområde, hvor potentielle konflikter løses på fredelig vis, samtidig med at Ruslands invasion af Ukraine anerkendes som et forsvars- og sikkerhedspolitisk vendepunkt. I det fælles grundlag er der enighed om fokus på forbedring af overvågning og suverænitets håndhævelse i regionen, samt at nære allierede og NATO's opgaveløsning i Arktis og Nordatlanten skal understøttes. Der er desuden enighed om, at færøsk og grønlandsk deltagelse i relevante internationale forsvarspolitiske fora samt i internationale øvelser drøftes nærmere. Der træffes beslutning om konkrete initiativer og kapaciteter i en række delaftaler. Regeringen har, og vil fortsat inddrage landsstyret og Naalakkersuisut tæt i de dele af forhandlingerne, der vedrører Arktis og Nordatlanten. Når der skal investeres i forhold til Forsvarets opgaveløsning i og omkring Færøerne og Grønland, er det fortsat en prioritet, at investeringerne kommer de færøske og grønlandske samfund til gavn. Det kan eksempelvis være gennem tæt samarbejde med myndigheder, virksomheder, industri og forskningsinstitutioner, samt ved dual use-installationer og –kapaciteter.

I forbindelse med Arktis-kapacitetspakken, hvor økonomien tilgik i 2023, er der indgået separate aftaler med Færøerne og Grønland om de kapaciteter, der etableres i de to dele af Kongeriget, herunder bl.a. en luftvarslingsradar på Færøerne og en militær og beredskabsmæssig basisuddannelse i Grønland. Det første hold på Arktisk Basisuddannelse begyndte den 6. maj 2024 og henset til den store positive søgning til det første hold, ses der ind i at øge antallet af elever fra næste år. Uddannelsen er etableret i samarbejde med Naalakkersuisut og har som mål at give eleverne mulighed for at opbygge stærke beredskabsfaglige kompetencer. Uddannelsen er forankret i Kangerlussuaq, hvor én af hjørnestenene i uddannelsen er det solide samarbejde med de lokale grønlandske myndigheder, herunder Grønlands Politi og Redningsberedskabet. Etableringen af luftvarslingsradaren på Færøerne sker i rammen af projektet med etablering af to lignende radarer i Danmark og i tæt samarbejde med Færøerne.

I forhold til det grønlandsk-danske samarbejde om oprydning efter tidligere amerikansk militær tilstedeværelse i Grønland er restbevillingen fra perioden 2018-2023 blevet overført til 2024 og frem. Opgaven er evalueret i 2023, og på denne baggrund fortsættes samarbejdet.

Forsvarsministeriet og det grønlandske lufthavnsvesen, på vegne af selvstyret, indgik i 2024 en midlertidig aftale om vilkår for Forsvarets brug af lufthavnen, efter åbningen af de nye civile atlantlufthavne i Nuuk og Ilulissat. Den midlertidige aftale løber frem til udgangen af 2027 og forventes erstattet af en længerevarende aftale, når der er opnået den fornødne klarhed over såvel Forsvarets fremtidige aktiviteter i Kangerlussuaq som den fremadrettede civile brug af lufthavnen.

Forsvarsministeriet har i 2024 prioriteret, at helikopterberedskabet i Grønland, der opereres af Air Greenland, udstyres med en sensorpakke bestående af FLIR (infrarød sensor) og NVG (natkikkert). Sensorerne vil forbedre redningsberedskabets mulighed for eftersøgning og redning i mørke og i vejr med lav sigtbarhed, på landjorden og over vand. Det forventes, at der indgås kontrakt med Air Greenland inden udgangen af 2024. FLIR forventes at være operativt 12 måneder efter kontraktunderskrivelse og NVG 24 måneder efter.

3.1.2 Internationalt samarbejde

Spændingerne mellem stormagterne præger i stigende grad det sikkerhedspolitiske klima i Arktis og Nordatlanten, som i lyset af bl.a. Ruslands udbygning af militære kapaciteter og Kinas langsigtede interesser bliver mere ustabil. Ruslands invasion af Ukraine har haft store konsekvenser for mulighederne for det internationale samarbejde i regionen. På politisk niveau ses fra flere arktiske stater en stigende efterspørgsel efter koordination og informationsudveksling på forsvarsministerniveau om arktiske forhold. Det forventes, at den politiske udveksling på forsvarsområdet og dermed den løbende inddragelse af landsstyret og Naalakkersuisut vil vokse i omfang og intensitet i de kommende år.

Forsvarsministeriets myndigheder samarbejder med myndigheder fra de øvrige arktiske stater i regi af Arktisk Råd og Arctic Coast Guard Forum (ACGF). Samarbejdet i Arktisk Råd sker i arbejdsgruppen Emergency Prevention Preparedness and Response (EPPR), som fastsætter policy og guidelines samt deler erfaringer vedrørende menneskeskabte ulykker og naturkatastrofer på havet og landjorden i Arktis, herunder eftersøgning og redning, forureninger af havmiljøet (olie, kemikalier og stråling), naturbrande, fjeld- og jordskred mv. Forsvaret deltager, ved Arktisk Kommando, i ACGF, der er et uafhængigt og uformelt operativt samarbejde mellem de arktiske kystvagter med fokus på eftersøgning, redning og havmiljø. Kongeriget Danmark overtager formandskabet i ACGF i perioden 2025-2027. Arktiske spørgsmål drøftes også inden for rammerne af det nordiske forsvarssamarbejde (NORDEFECO) med Island, Finland, Norge og Sverige henset til det ændrede trusselsbillede. Kongeriget Danmark varetager formandskabet for NORDEFECO i 2024 og afholdte i den forbindelse forsvarsminister møde på Færøerne, hvor man sammen med Færøernes landsstyremand for udenrigs- og erhvervsanliggender og en repræsentant for Grønlands Naalakkersuisut bl.a. drøftede den sikkerhedspolitiske situation i Arktis og Nordatlanten. Med Finlands og Sveriges NATO-medlemskab styrkes

forsvarssamarbejdet om Arktis i NORDEFECO. Dette med tæt inddragelse af Færøerne og Grønland i forhold, der vedrører Arktis og Nordatlanten. Forsvarschefen mødes i udgangspunktet årligt med sine kolleger fra arktiske NATO-lande i det såkaldte Arctic CHOD-format (Arctic Chiefs of Defence). Seneste møde fandt sted i september 2023. Møderne har aktuelt karakter af informationsudveksling, selvom der ses en bevægelse i retning af et mere struktureret samarbejdsforum.

Chefen for Arktisk Kommando mødes årligt med lige-stående kolleger i forummet Arctic Security Forces Roundtable (ASFR) discussions. Forummet omfattede oprindeligt de otte arktiske stater samt observatørerne United Kingdom, Nederlandene, Frankrig og Tyskland. Rusland satte sin deltagelse i bero i 2014. Forummet udveksler erfaringer og analyser om det operative miljø i Arktis. ASFR har i 2024 udarbejdet terms of reference med henblik på at definere sin rolle i forhold til øvrige arktiske fora, herunder bl.a. Arctic CHOD.

3.2 Klima

I 2023 udgav FN's klimapanel, IPCC, den sidste og sammenfattende del af den sjette hovedrapport, der både opsummerer videnskaben om de fysiske klimaændringer, afledte effekter og tilpasningsmuligheder samt udledninger og mitigation. Rapporten fremhæver bl.a., at med stigende opvarmning øges risikoen for, at arter uddør, og biodiversiteten i arktiske økosystemer trues, især for arter, der lever på og nær havisen. Afsmeltningen fra Grønlands indlandsis vil fortsætte, selv hvis den fremadrettede opvarmning begrænses i overensstemmelse med Parisaftalen. Afsmeltningen – og dermed havniveaustigningen – intensiveres i takt med øget global opvarmning. Med en varig global opvarmning på 2-3°C forventes Grønlands indlandsis næsten fuldstændigt og uigenkaldeligt at forsvinde. Selvom det vil tage årtusinder, før den totale afsmeltning finder sted, vil dens bidrag til global havniveaustigning være stadigt stigende.

På forskningsreserven og finansloven blev der igen i 2024 afsat bevilling til Nationalt Center for Klimaforskning (NCKF) forankret ved Danmarks Meteorologisk Institut (DMI). NCKF's arbejde inkluderer bl.a. forskningsprojekter om arktisk klimamonitoring ved hjælp af satellitdata, fremskrivninger af klimaets variabilitet i de kommende årtier, samt hvordan opvarmningen vil påvirke havstrømme, det arktiske isdække og iskapper. Vidensopbygningen understøttes af DMI's lange meteorologiske dataserier, som indsamles via DMI's observationsnetværk i Grønland. DMI's meteorologiske observationsdata, klimadata samt prognosedata fra vej- og havmodeller for Grønland er frisat til understøttelse af grøn omstilling, innovation og vækst i Grønland.

Klimatidsserier baseret på satellitmålinger bruges på DMI til langsigtede undersøgelser af klimaforandringerne effekter i Arktis, omkring Grønland og ved Færøerne. Udvikling af nye klimatidsserier af hav- og havstemperatur i Arktis observeret fra satellitter fastslog således, at opvarmningen i Arktis siden starten af 1980'erne er ca. fire gange større end det globale gennemsnit. Desuden benyttes satellitinfor-

mation til at påvise, at klimamodeller er bedre til at beskrive temperaturen over havisen i Arktis end hidtil antaget i IPCC's sjette hovedrapport.

På forskningsreserven blev der i 2024 afsat bevilling til Program for Monitoring of the Greenland Ice Sheet (PROMICE) og Greenland Climate Network (GC-Net) forankret ved De Nationale Geologiske Undersøgelser for Grønland og Danmark (GEUS) i samarbejde med ASIAQ Greenland Survey. PROMICE overvåger afsmeltningen langs randen af Grønlands indlandsis ved hjælp af målestationer på isen og satellitobservationer. GC-Net er et netværk af målestationer på den indre del af indlandsisen, som blev etableret for ca. 30 år siden som led i NASA/National Science Foundation's (NSF) klimaforskningsprogram. I samspil mellem GC-Net og PROMICE er det muligt at opstille en samlet massebalance for Grønlands indlandsis. Den seneste undersøgelse viser, at indlandsisen, alene ved det nuværende niveau af udledninger af drivhusgasser, er så langt ude af balance, at det vil forårsage mindst 27 cm stigning i det globale havniveau, før balancen er genoprettet.

3.2.1 Klimasamarbejdet i Arktisk Råd

I Arktisk Råd er samarbejdet om monitorering og vurdering af klimaændringerne samlet i arbejdsgruppen Arctic Monitoring Assessment Program (AMAP) med indspil og samarbejde med bl.a. arbejdsgruppen Conservation of Arctic Flora and Fauna (CAFF). Danske og grønlandske forskningsresultater og forskere bidrager væsentligt til de videnskabeligt baserede samarbejder i regi af Arktisk Råd.

3.2.2 Grønlands tilslutning til Parisaftalen

Da Kongeriget i 2016 ratificerede Parisaftalen, blev der efter ønske fra Naalakkersuisut afgivet en territorial erklæring, hvorved Grønland ikke var en del af Kongerigets tiltrædelse til aftalen. Ved COP26 i 2021 meldte formand for Naalakkersuisut Múte Bourup Egede ud, at Naalakkersuisut ønskede, at Grønland skulle tilslutte sig Parisaftalen. Et forslag herom blev enstemmigt vedtaget i Inatsisartut den 14. november 2023.

Som forberedelse til Grønlands tilslutning til Parisaftalen har Danmark og Grønland opdateret en fælles samarbejdsaftale, som har til formål at styrke samarbejdet om de internationale klimaforhandlinger samt reflektere den nye virkelighed, hvor både Grønland og Danmark (og Færøerne) er forpligtet af Parisaftalen. Den opdaterede samarbejdsaftale blev den 20. juni 2024 underskrevet af daværende minister for udviklingssamarbejde og global klimapolitik Dan Jørgensen og den grønlandske Naalakkersuisoq for Landbrug, Selvforsyning, Energi og Miljø, Kalistat Lund. Samme dag oversendte Naalakkersuisut med bemyndigelse fra Udenrigsministeriet på vegne af Kongeriget en skrivelse til FN's generalsekretær om ophævelse af territorialerklæringen for Parisaftalen angående Grønland.

3.3 Miljø- og klimastøtte til Arktis (den tidligere DAN-CEA-ordning)

Miljøstøtten og Klimastøtten, der administreres af hhv. Miljøstyrelsen og Energistyrelsen, finansierer en væsentlig del af Kongerigets langsigtede miljø-, natur- og klimaovervågningsindsatser i Arktis og har særligt fokus på forholdene i og omkring Grønland og er et bærende element i Kongerigets arktiske miljø-, natur- og klimaarbejde.

Miljøstøtte til Arktis understøtter dels Kongerigets indsats under Arktisk Råds arbejdsgruppen AMAP om ændringer og påvirkninger af økosystemerne, herunder global forurening af svært nedbrydelige organiske miljøgifte (persistente organiske pollutants (POP'er)), tungmetaller, plast, mikroplast, radioaktivitet, sod m.m., dels Kongerigets indsats under arbejdsgruppen CAFF, herunder Circumpolar Biodiversity Monitoring Programme (CBMP), samt indsats i arbejdsgruppen Protection of the Arctic Marine Environment (PAME). Indsatserne er i 2024 støttet med 35,1 mio. kr.

Klimastøtte til Arktis understøttede i 2024 bl.a. en række langsigtede overvågningsprogrammer, der belyser klimaforandringerne og deres effekter, med i alt 19,5 mio. kr. Resultaterne af indsatserne afspejles i videnskabelige fagfællebedømte tidsskrifter og Arktisk Råds klimaarbejder og data fra overvågningsprogrammerne er frit tilgængelige i databaser.

3.4 Miljø og natur

Beskyttelsen af den arktiske natur skal ses i sammenhæng med den traditionelle udnyttelse af naturressourcer i Arktis, herunder fiskeriressourcer og havpattedyr. Det er centralt for Grønland og Færøerne, som har kompetencen for deres respektive natur- og miljøforvaltning under hensyn til de forpligtelser, der følger af internationale aftaler, som er bindende for Kongeriget.

3.4.1 Miljøsamarbejdet i Arktisk Råd

Gennem arbejdet i AMAP har Kongeriget bidraget med viden om global forurening som POP'er, tungmetaller, plast og mikroplast, radioaktivitet og sod. De mangeårige tidsserier og data bidrager til at styrke globale og regionale kemikalierereguleringer som Minamata-konventionen om udfasning af menneskeskabt kviksølv og til Stockholm-konventionen om udfasning af POP-forbindelser. Det er tale om viden, som bl.a. bidrager til forståelse af stoffernes effekter på marine økosystemer og sundhedspåvirkning af især gravide og børn. Nye overvågningsdata er i 2024 under indsamling og skal bidrage til at forstå, hvor effektive konventionerne er.

AMAP-arbejdet har under den strategiske pause i Arktisk Råd fokuseret på indsamling af data i Kongeriget samt publicering af videnskabelige artikler. Dette arbejde forventes fulgt op af kommende AMAP-lægmandsrapporter og politiske anbefalinger. Kongeriget var i sommeren 2023 vært for en videnskabelig workshop om aktuelle væsentlige vidensbehov i Arktis, herunder om spredning af den globalt forurenende stofgruppe PHAS, human eksponering fra bekymrende kemikalier (Chemicals of Emerging Arctic Con-

cern, CEAC) og spredning af zoonoser med deltagelse af forskere fra Arktis. Kongeriget vil i samarbejde med Canada i 2024 publicere videnskabelige artikler om lokale kilder i Arktis versus forurening fra globale kilder. Endelig bidrager Kongeriget til en videnskabelig rapport om den radioaktive forurening i Arktis.

I IMO-regi arbejder Kongeriget for at mindske udledningen af sod i Arktis, under hensyntagen til økonomiske konsekvenser for det grønlandske samfund og erhvervsinteresser.

Kongerigets arktiske monitoringsprogram for plast og mikroplast samt monitoringsguidelines understøtter PAME's regionale handlingsplan om marint affald og bidrager også til andre internationale aftaler, herunder en ny FN-aftale om plast, som forventes færdigforhandlet i slutningen af 2024. Kongeriget deltager også i et nyt studie om kortlægning af den seneste viden om negative effekter af plast og mikroplast i arktiske dyr, som forventes offentliggjort i 2024.

Samarbejdet om regulering og beskyttelse af havmiljøet er centreret i PAME. Kongeriget har i 2023-2025 formandskabet for PAME og prioriterer en økosystembaseret tilgang med fokus på undervandsstøj, invasive arter og marine beskyttede områder samt andre effektive arealbaserede beskyttelsestiltag (Other Effective Area-Based Conservation Measures). Flere af fokusområderne inkluderer samarbejde med CAFF.

Som en del af PAME's arbejdsprogram er vejledningen til implementering af en økosystembaseret tilgang i forvaltningen af arktiske marine økosystemer under revidering. Dette har været understøttet af en række workshops samt konferencer i løbet af året.

3.4.2 Biodiversitetssamarbejdet i Arktisk Råd

Biodiversitetssamarbejdet i Arktisk Råd er samlet i arbejdsgruppen CAFF, hvor Kongeriget varetager formandskabet i 2023-2025. Kongeriget har i formandskabet i CAFF tre prioriterede områder.

Det første område er havet som et tværgående tema i samarbejde med PAME, bl.a. med fokus på de nye globale mål under Biodiversitetskonventionen samt førnævnte samarbejdsprojekter. Det andet område er vidensopbygning, herunder sikring af inddragelse af oprindelige folks viden samt viden om status og tendenser for den arktiske natur. Det tredje område omhandler inddragelse af oprindelige folk og unge. Kongeriget har i formandskabsteamet inddraget unge, som deltagere i relevante møder, og der planlægges inddragelse i en ungekonference, som forventes afholdt i starten af 2025.

Arbejdet i CAFF bidrager bl.a. med input til Kongerigets arbejde i globale fora for naturbeskyttelse og prioriterer herunder en ny strategisk plan. Kongeriget leder fortsat CAFF's Circumpolar Biodiversity Monitoring Programme (CBMP) sammen med USA og har arbejdet med implementeringen af strategien for CBMP og den arktiske biodiversitetsovervågning for perioden 2021-2025.

CBMP/CAFF har i 2023/24 fokuseret på national implementering som følge af den strategiske pause i Arktisk Råd samt genoptagelse af en række projekter, herunder projekter om den arktiske marine og terrestriske biodiversitet. Derudover har et samarbejde haft fokus på videnskabelig publicering bl.a. om klimaændringernes effekt på biodiversiteten og relaterede 'feed back' mekanismer (et samarbejde mellem AMAP og CAFF) samt bidraget til en artikel om CBMPs 20-årige arbejde, som har dannet bro til senere års naturforvaltning.

Kongeriget har i 2024 fortsat medlederskabet på to projekter relateret til samarbejdet mellem CAFF og PAME. Det ene projekt omhandler invasive arter og vil belyse, hvilke marine invasive arter der er registreret i de arktiske lande samt udarbejde en risikovurdering for videre spredning via skibe med ballastvand og på skrog, herunder også i forbindelse med fremtidige klimaændringer. Det andet projekt omhandler marine beskyttede områder og andre effektive arealbaserede beskyttelsesforanstaltninger (OECMer). Herunder ledte Kongeriget i foråret 2024 planlægningen af en arktisk international workshop om OECMer i Norden og i Arktis.

Derudover bidrager Kongeriget til et PAME-projekt, som har til formål at kortlægge marine og kystnære aktiviteter for minedrift, herunder deponering og udledninger af affald og minespildevand til havmiljøet.

3.4.3 Beskyttelse af miljø og havmiljø

I regi af Biodiversitetskonventionen arbejder Kongeriget for at fremme, integrere og sikre oprindelige folks rettigheder, og at dette skal ske i overensstemmelse med oprindelige folks frivillige, informerede og forudgående samtykke i tråd med UNDRIP (FN's Erklæring om Oprindelige Folks Rettigheder).

Kongeriget er desuden part i havkonventionen OSPAR (Convention for the Protection of the Marine Environment of the North-East Atlantic). OSPAR har nedsat en arbejdsgruppe (Arctic Outcomes Working Group (AOWG)) til at varetage OSPAR's arbejde med beskyttelsesindsatsen af den arktiske del af OSPAR-området. Her deltager repræsentanter fra Grønland og Danmark.

Kongeriget har deltaget aktivt i FN's arbejde med en juridisk bindende tillægsaftale til FN's havretskonvention om beskyttelse og bæredygtig udnyttelse af marin biodiversitet uden for national jurisdiktion (Biodiversity Beyond National Jurisdiction (BBNJ-aftalen)). Tillægsaftalen blev vedtaget i FN den 19. juni 2023, og Danmark underskrev aftalen den 20. september 2023. Danmark forventes at ratificere aftalen (med territorielt forbehold for Grønland og Færøerne) i forbindelse med UN Ocean konferencen, som afholdes den 9.-13. juni 2025. Grønland og Færøerne vil efterfølgende kunne tilslutte sig aftalen.

Grønland og Danmark er ved at implementere et forbud fra FN's søfartsorganisation mod brugen af tung olie som skibsbrændstof i den eksklusive økonomiske zone ved Grønland. Regeringen har i den forbindelse udarbejdet et

lovforslag og to bekendtgørelser, der er trådt i kraft den 1. juli 2024.

3.5 Kontinentalsokkelprojektet

Kongeriget har i perioden 2009-2014 indleveret dokumentation (delsubmissioner) til FN's Kommission for Kontinentalsoklens grænser (CLCS) om en udvidelse af kontinentalsoklen i fem områder. De fem områder fordeler sig med tre ved Grønland og to ved Færøerne, herunder området med Nordpolen. De behandles enkeltvis af CLCS, der efter endt behandling afgiver anbefalinger. Hvis der efter CLCS' anbefalinger stadig eksisterer overlappende krav til nabolande, vil den endelige afgrænsning være genstand for politiske forhandlinger mellem disse lande. Kongeriget lægger – helt i tråd med Ilulissat-erklæringen – stor vægt på dialog og direkte forhandlinger mellem relevante stater både i forhold til tekniske geofaglige spørgsmål samt i forhold til spørgsmål vedr. afgrænsning af overlappende sokkelkrav.

CLCS har foreløbigt givet en anbefaling vedr. delsubmissionen nord for Færøerne. Kongerigets kontinentalsokkel overlappede i dette område med kontinentalsokler fra henholdsvis Norge og Island. Efter forhandlinger undertegnede parterne i Stockholm den 30. oktober 2019 delingsaftaler vedrørende området, og Folketinget gav sit samtykke efter grundlovens § 19 den 25. maj 2021.

3.6 Grænsedragning mellem Grønland og Canada

På baggrund af intensive forhandlinger undertegnede daværende udenrigsminister Jeppe Kofod, Formand for Naalakkersuisut Múte B. Egede og den canadiske udenrigsminister Mélanie Joly den 14. juni 2022 samlet en aftale, der indebærer, at Tartupaluk (Hans Ø) deles. Aftalen moderniserer desuden den gældende grænsetraktat fra 1973 og etablerer den maritime grænse i Lincolnhavet indenfor 200 sømil. Herudover fastsættes kontinentalsokkelgrænsen udover 200 sømil i Labradorhavet.

Aftalen træder i kraft, når parterne skriftligt har informeret hinanden om, at alle indenlandske procedurer er blevet gennemført, herunder nødvendige parlamentariske procedurer. Aftalen blev enstemmigt godkendt af Inatsisartut den 31. maj 2023 og færdigbehandlet i det canadiske parlament i juni 2023. For Danmarks vedkommende gav Folketinget samtykke efter grundlovens § 19, stk. 1, den 19. december 2023.

Den endelige ratifikation afventer en fælles forståelse om implementering af landegrænsen samt efterfølgende evt. ændringer af grænserelaterede reguleringer.

3.7 Søfart og sejladsikkerhed

3.7.1 Polarkoden og sejlads i isfyldt farvand

FN's Søfartsorganisation (IMO) Polarkode har til hensigt at styrke sikkerheden ved sejlads i arktiske farvande og stiller særlige krav til skibes udstyr og konstruktion samt træning af besætning med henblik på at imødegå de særlige risici forbundet med sejlads i isfyldte farvande. Polarkoden

indeholder desuden regler for miljøbeskyttelse af den sårbare natur i Arktis.

Søfartsstyrelsen har arbejdet for at udvide dele af Polarkoden til at omfatte fartøjer såsom fiskeskibe, mindre lastskibe (bruttotonnage under 500) og lystfartøjer, der ikke anvendes kommercielt. IMO vedtog endeligt udvidelsen af Polarkoden på et komitémøde i maj 2023, således at ændringerne træder i kraft den 1. januar 2026. Målet med udvidelsen er at højne sikkerheden til søs i arktiske egne ved at få en bredere anvendelse af dele af Polarkoden.

Derudover har Søfartsstyrelsen særligt fokus på overholdelse af Polarkoden gennem forebyggende tilsyn særligt rettet imod krydstogtskibe både inden besejling af grønlandske farvande og ved syn foretaget i Grønland. Indsatsen skal bidrage til at forbedre sikkerheden i forbindelse med den øgede sejlads med krydstogtskibe i de isfyldte farvande omkring Grønland.

Til brug for arbejdet i IMO fastlægger Danmark løbende positioner i dialog med både Grønland og Færøerne. Færøerne har desuden associeret medlemskab i IMO og deltager i eget navn.

DMI driver en vejrtjeneste i Grønland, der varsler for farligt vejr og udarbejder vejrudsigter og farvandsudsigter for hele Grønland og det omliggende hav. I henhold til Chicago Konventionen betjener DMI's vejrtjeneste i Grønland den civile lufttrafik med varsler og udsigter. DMI har siden 2022 varslet for orkan, storm og isslag til grønlandske myndigheder og har i oktober 2023 lanceret varsling til borgere i Grønland. Derudover har DMI igangsat et pilotprojekt om udvikling af varsling af sneskred, der afsluttes i 2024. Både vejrudsigter, vejrinformation og varsler leveres også på grønlandsk. I henhold til SOLAS-Konventionen ("International Convention for the Safety of Life at Sea") betjenes skibsfarten i de grønlandske farvande fra København af DMI's istjeneste. Både den daglige produktion og udvikling af nye typer isinformationer sker i særlig tæt samarbejde med istjenester i USA, Canada og Norge samt Copernicus Marine Services (en del af EU's Earth Observation Programme som tilbyder gratis information om is forhold mm.). DMI betjener også Arktisk Kommando med meteorologisk data og rådgivning, herunder informationer om is-situationen for det arktiske område.

3.7.2 Færøerne

Fra 1. juni 2024 har Færøernes landsstyre overtaget fyr- og afmærkningsområdet, og derved påtaget sig kyststatslige forpligtelser vedrørende hjælpemidler til sejlads. Ved overtagelsen af sagsområdet er de færøske myndigheder ansvarlige for at sikre overholdelse af internationale regler og forskrifter vedrørende navigationsmarkering.

Færøerne har været omfattet af Danmarks medlemskab af den internationale sammenslutning for fyr og afmærkning (IALA) indtil 1. juni 2024. Færøerne har efterfølgende søgt om medlemskab af IALA, hvilket er blevet imødekommet.

3.8 Søkort og havbundskortlægning

En væsentlig forudsætning for søfart og sejladsikkerhed i Arktis er pålidelige søkort. Geodatastyrelsen (GST) repræsenterer Kongeriget i Den Internationale Hydrografiske Organisation (IHO) og dennes regionale kommissioner og arbejdsgrupper. Arctic Regional Hydrographic Commission (ARHC) er den arktiske regionale kommission, der består af landene USA, Canada, Norge, Italien, Storbritannien, Finland, Island, Rusland og Kongeriget. Samarbejdet med Rusland er i øjeblikket suspenderet. Kommissionens primære formål er at sikre koordinering mellem de enkelte landes hydrografiske kontorer for derigennem at sikre den størst mulige ensartethed med hensyn til søkort, søopmåling og andre relevante områder, som fx implementering af den nye globale standard for marine data og produkter (S-100) og etablering af ensartet datainfrastruktur for marine data. Med IMO's godkendelse af S-100-standarden, der træder i kraft fra 2026, vil ARHC's medlemmer i de kommende år lægge øget fokus på implementeringen af denne standard i arktiske farvande.

Efter den gradvise genopstart af teknisk samarbejde i Arktisk Råds arbejdsgrupper, har ARHC skærpet sit fokus på samarbejdet med PAME og Arctic SDI, med henblik på at understøtte udviklingen af den digitale geografiske datainfrastruktur og bidrage med troværdige og præcise marine data til bl.a. havmiljøbeskyttelse i Arktis.

3.9 Kortlægning samt digital infrastruktur for arktiske geografiske data

Klimadatastyrelsen (KDS) samarbejder med de øvrige arktiske landes kortlægningsmyndigheder i regi af Arctic SDI om den digitale infrastruktur for geografiske data, med fokus på at bringe de nationale autoritative arktiske data i spil og understøtte udbredelse og genanvendelse af arktiske data, der bl.a. er opbygget i Arktisk Råds arbejdsgrupper. Formelle møder i Arctic SDI har siden marts 2022 været i bero. Aktiviteterne flugter retningslinjerne for samarbejdet i Arktisk Råd.

Klimadatastyrelsen har ansvaret for driften af Grønlands GNSS (Global Navigation Satellit System) netværk også kaldet GNET. I 2024 bliver GNET udvidet til samlet at inkludere 71 permanente målestationer. GNET er den fundamentale geodætiske infrastruktur i Grønland, som sikrer den geodætiske reference til pålidelige geodata bl.a. til brug for en effektiv klimaovervågning af Indlandsisens masse og suverænitetsåndhævelse.

3.10 Mineralske råstoffer

Udvinning af mineralske råstoffer udgør et kommercielt potentiale for Grønland, hvortil viden og data er et essentielt værktøj for mine- og mineralindustrien. GEUS forestår i samarbejde med Naalakkersuisut geologisk kortlægning og geo-databaser af Grønland, som bistår efterforskningselskaber med forskningsbaseret viden om geologien i Arktis og dertil knyttede mineralressourcer. Klimadatastyrelsen står for at levere det opdaterede topografiske grundlag for de geologiske kort.

3.11 Forskning

Forskning udgør en væsentlig del af fundamentet for arktisk samarbejde og skaber grundlaget for vigtige politiske beslutninger om bæredygtig udvikling og miljø i Arktis. Forskningsområdet i Grønland er et overtaget sagsområde og er således et grønlandsk anliggende. Overtagelsen af området skete efter, at kommissionen for Videnskabelige Undersøgelser i Grønland (KVUG) blev nedlagt i 2012 og dele af opgaverne blev flyttet til Grønlands Forskningsråd (NIS), der har eksisteret siden 1. juni 2014.

De otte arktiske stater samt Grønland og Færøerne underskrev i 2017 en juridisk bindende aftale om styrket forskningssamarbejde i og om Arktis. Aftalen skal understøtte samarbejde og friere bevægelighed for forskere, forskningsudstyr m.m. på tværs af den arktiske region. Da aftalen omfatter Rusland, har samarbejdet været sat på pause siden marts 2022.

I 2022 udkom Grønlands nationale forskningsstrategi 2022-2030 ("Forskning – Vejen til fremdrift") med fokus på bl.a. bæredygtig samfundsudvikling og større orientering mod grønlandske interesser i udenlandsk forskning. Færøerne offentliggjorde i foråret 2024 en opdateret udgave af policy-dokumentet "The Faroe Islands in the Arctic", som bl.a. omhandler betydningen af forskning og videnskab for Arktis.

3.11.1 International arktisk hub og ISAAFIK

Den Internationale Arktiske Hub har siden 2019 været finansieret af både Danmark (ca. 3,0 mio. kr. pr. år) og Grønland (0,75 mio. kr. pr. år) via de årlige finanslove. I 2024 finansierede Danmark 3,3 mio. kr. til hubben. Hubben er en koordinerende platform i Grønland for grønlandske, danske og internationale polarforskere samt arktiske interesser.

Koordinering af forskning og forskningslogistik i Arktis faciliteres gennem den brugerdrevne portal ISAAFIK.org ('Gateway to the Arctic') for forskere, institutioner og agenter, nationalt og internationalt. Siden 2023 har styregruppen udvidet med repræsentanter fra internationale institutioner med en betydelig forskningsportefølje i Grønland.

Danske og grønlandske institutioner, der driver arktisk forskningsinfrastruktur (AU, DMI, DTU, GINR), indgår i koordineringen på EU-niveau gennem programmet POLARIN (eu-polarin.eu, 2024-2029).

3.11.2 Forum for Arktisk Forskning

Forum for Arktisk Forskning (FAF) har siden 2014 fungeret som et centralt organ for arktisk forskningssamarbejde med deltagelse af repræsentanter fra alle de centrale forskningsinstitutioner i Grønland, Færøerne og Danmark. FAF medvirker til at skabe gode samarbejdsrelationer mellem aktørerne inden for arktisk forskning i Grønland, Færøerne og Danmark.

3.11.3 Den danske, grønlandske og færøske komité for FN's Tiår for havet

FN har dedikeret dette årti 2021-2030 til at have særligt fokus på verdens havområder. Forskning og samarbejde skal bidrage til en bæredygtig samfundsudvikling og understøtte FN's bæredygtighedsmål nr. 14 om at bevare og sikre bæredygtig brug af havet og dets ressourcer. Den danske, grønlandske og færøske komité er etableret under opfordring fra den mellemstatslige oceanografiske kommission (UNESCO-IOC), der med FN-mandat planlægger og koordinerer FN's Tiår internationalt.

3.11.4 UArctic

Arktisk Universitet (UArctic) er et netværk af universiteter og forskningsinstitutioner m.fl. i den arktiske region, der blev finansieret med 3,0 mio. kr. på finansloven for 2024.

3.11.5 Europæisk samarbejde om arktisk forskning

EU-projektet EU-PolarNet2, finansieret af EU's forsknings- og innovationsprogram Horizon 2020, er verdens største konsortium for arktisk ekspertise og infrastruktur. Projektet løber frem til december 2024. Horizon Europe, der løber i perioden 2021-2027, rummer generelt en række finansieringsmuligheder for forskellige aspekter af arktisk forskning.

3.11.6 Kongeriget Danmarks Partnerskab for Rum i Arktis

Uddannelses- og Forskningsministeriet har taget initiativ til, at der som led i etableringen af en række nationale rumpartnerskaber også etableres et Partnerskab for Rum i Arktis. Ved partnerskabets oprettelse i december 2020 bestod partnerskabet af 26 partnere fordelt på grønlandske, færøske og danske partnere.

3.11.7 Nyt forskningsskib

Der er på finansloven afsat i alt 189,4 mio. kr. i perioden 2021-2023 (2024-pl) og yderligere 65 mio. kr. (2024-pl) med aftalen om fordeling af forskningsreserven mv. for 2024 til delfinansiering af et nyt multidisciplinært ocean- og arktisgående forskningsskib DANA V. De samlede udgifter forventes at være 477,3 mio. kr. A. P. Møller Fonden og Orient's Fond har tilsammen doneret 98 mio. kr. til skibet. DTU er ansvarlig for udbuddet og byggeriet af det nye forskningsskib, som forventes at være klar i 2027.

3.11.8 Styrket arktisk forskning

Med aftalen om fordeling af forskningsreserve mv. i 2024 blev der afsat 45,3 mio. kr. til styrkelse af arktisk forskning via et arktisk forskningsprogram. Midlerne udmøntes af Danmarks Frie Forskningsfond under overskriften 'Arktisk forskning – Klimaforandringer og bæredygtige arktiske samfund'. Danmark deltager yderligere i et fælles Nordforsk-opslag på 190 millioner norske kroner, hvor midlerne udmøntes i 2024. Opslaget har fokus på interdisciplinær

arktisk forskning og er finansieret af et fælles konsortium af nordiske, amerikanske og canadiske midler.

Forskningsprogrammet om marin forskning i Nordatlanten (2020-2023) udmøntes af Færøernes Forskningsråd. Programmet (2020-2027) finansieres med i alt ca. 58 mio. kr., heraf blev det senest forlænget med 7,9 mio. kr. i 2026 samt 7,9 mio. kr. i 2027 via midler fra Nordatlantpuljen.

3.11.9 Forskning om udenrigs-, forsvars- og sikkerhedspolitik

Der er afsat 16 mio. kr. i årene 2023-2027 til forskningsprojekter gennemført af grønlandske, færøske og danske forskningsinstitutioner med henblik på at styrke samarbejdet om udenrigs-, sikkerheds- og forsvarspolitik. Midlerne udmøntes af Færøernes Forskningsråd og er finansieret af Nordatlantpuljen.